

14 Ιουνίου 2015

Ο Βίος του Αγίου Σάββα του Βατοπαιδινού του διά Χριστόν Σαλού (μέρος α΄)

/ [Πεμπουσία](#)

Image not found or type unknown

ΕΠΙ
ΘΑ
ϛ

ΣΑΒΒΑΣ

Ο ΕΙΣΟΗΜΑΝ,
ΘΙΑ ΧΡΙΣΤΩΝ ΣΑΒΑΣ

Ο Βίος του αγίου Σάββα[1] είναι το πιο αξιόλογο έργο της υστερο-βυζαντινής περιόδου και ασφαλώς η κορωνίδα των έργων[2] του Φιλοθέου. Είναι έργο μεστό και γλαφυρό, που γράφηκε από τον Φιλόθεο ύστερα από πολλή προετοιμασία, φροντίδα και έρευνα.

Αφετηρία για τη συγγραφή του Βίου ήταν η μεγάλη αγάπη και ο απέραντος θαυμασμός, που είχε ο Φιλόθεος για τον άγιο. Η ιδέα για τη συγγραφή του έργου αυτού απασχολούσε έντονα τη σκέψη του από πολύ καιρό[3]. Παράλληλα όμως φαίνεται ότι δίσταζε να αναλάβει ένα τόσο μεγάλο εγχείρημα, γιατί δεν ήταν βέβαιος αν είχε τις ανάλογες δυνάμεις και τον απαιτούμενο χρόνο. Τελικά όμως κατανίκησε τους δισταγμούς αυτούς και υπερίσχυσε ο «περιφανής πόθος» του για τον Σάββα. Άλλωστε πίστευε πως η δημοσίευση του έργου αυτού θα γινόταν «κοινόν όφελος», γιατί ο άγιος ήταν «λόγου και αρετής διδασκάλιον»[4].

α) Οι πηγές τον Βίου.

Ο Φιλόθεος έζησε κοντά στον Σάββα λίγο σχετικά χρόνο[5] και γι' αυτό ήταν αναγκαίο να συμπληρώσει τις γνώσεις του για τη ζωή του αγίου και από άλλες πηγές.

Για τα πρώτα χρόνια του Σάββα στο Άγιο Όρος, ο Φιλόθεος συγκέντρωσε πληροφορίες από συνασκητές του αγίου, που τον είχαν γνωρίσει προσωπικά και ζούσαν ακόμη όταν έγραφε τον Βίο[6]. Για τις περιπέτειες και τις περιπλανήσεις του Σάββα στους άγιους Τόπους πληροφόρησαν τον συγγραφέα, «άνδρες αγαθοί και τιμάν ειδότες αρετήν τε και αλήθειαν άμα». Με τους ανθρώπους αυτούς και με τους μαθητές του αγίου επικοινωνήσε ο Φιλόθεος πριν και μετά τον θάνατο του Σάββα[7]. Γενικά προσπαθούσε να συγκεντρώσει τις πληροφορίες «των καλώς ειδόντων εκείνα καλώς και φιλαλήθως λεγόντων»[8].

Βασική όμως και πολύτιμη πηγή του Φιλοθέου για τον Βίο του αγίου Σάββα ήταν ένας παλιός του φίλος, μοναχός από τη μονή του Βατοπεδίου. Ο μοναχός, που δεν κατονομάζεται, δεν ανήκε αρχικά στην ομάδα των μαθητών του Σάββα. Όταν όμως τον γνώρισε καλύτερα, αφοσιώθηκε σ' αυτόν ολόψυχα[9] και τον υπηρέτησε μέχρι τον θάνατό του. Ο μοναχός αυτός εμπιστεύτηκε στον Φιλόθεο τις εμπειρίες και τις γνώσεις του από τη συνεχή συμβίωσή του με τον Σάββα, ο οποίος, λέγει ο Φιλόθεος, «ταύτα και προς τον μαθητήν αυτός εκείνος περί που τους της ζωής επιλόγους ωφελείας έλεγε χάριν και πολλούς τινας έσχε τους των εκείνου τα πλείω γε συνειδότας, εί και των άλλων εκείνος αξιώτατος και προύχων εις μαρτυρίαν των αυτός αυτού πολλώ τινι δηλαδή τω μέτρω, ως γε εγώ νομίζω, οίμαι δ' ότι και των ευ ειδόντων εκείνον έκαστος»[10]. Οι εκμυστηρεύσεις αυτές

του Σάββα απετέλεσαν τη βάση του Βίου[11].

Εκτός από τις πληροφορίες που συγκέντρωσε από τις πηγές αυτές, ο Φιλόθεος είχε γνωρίσει προσωπικά τον Σάββα στη μονή του Βατοπεδίου του Αγίου Όρους[12]. Την εποχή εκείνη ο Φιλόθεος μόλις είχε γίνει μοναχός και ο Σάββας είχε πρόσφατα επιστρέψει στον Άθω μετά από είκοσι χρόνια απουσίας[13]. Ο Φιλόθεος θυμάται με πολλή συγκίνηση τη γνωριμία του με τον Σάββα. Ιδίως αναπολεί με νοσταλγία τις εμπειρίες από τη συμβίωση και τη συναναστροφή του με τον άγιο και μάλιστα τα θαυμαστά γεγονότα, στα οποία ο ίδιος ήταν «αυτόπτης» και «αυτήκοος»[14]. Από τότε έγινε ανθουσιώδης μαθητής του Σάββα και τον ανεγνώριζε ως πνευματικό του καθοδηγό. Ο άγιος έγινε για τον Φιλόθεο ο «φιλόστοργος πατήρ», που τον δέχτηκε ανεπιφύλακτα με όλη του την αγάπη, και τον καθοδηγούσε στην αρετή, «λιμήν οίον παντοδαπής αναψύξεως και φθεγγομένη και σιωπώσα παραίνεσις»[15]. Οι δύο άνδρες συνδέθηκαν με βαθιά φιλία, αγάπη και έγιναν ομόψυχοι και «συμφυείς»[16].

Ο Φιλόθεος, καθώς είχε πλέον την απόλυτη εμπιστοσύνη του Σάββα, μπορούσε να ακούει τις πνευματικές εκμυστηρεύσεις από τον πλούτο των εμπειριών του αγίου[17]. Ένα τέτοιο περιστατικό έμεινε ανεξίτηλο στη μνήμη του Φιλοθέου. Στην εορτή της Μεταμορφώσεως ο Σάββας θέλησε να φανερώσει στον Φιλόθεο κάτι από το μυστήριο της θεοφανείας, του οποίου ήταν κοινωνός. Με ορισμένες χαρακτηριστικές λεπτομέρειες, που δείχνουν τον βαθύ σύνδεσμο των δύο ανδρών, ο Φιλόθεος περιγράφει τη σκηνή αυτή με ιδιαίτερη ζωηρότητα: «Επεί τα της δεσποτικής μεταμορφώσεως πανδημεί πανηγυρίζοντες ήμεν... τα χείλη μοι τοίς ωσίν εμβαλών, ώστε δή και προσάψασθαι, “εις τούτο το μυστήριον εν απορρήτοις”, είπεν, “ω βέλτιστε, φθάσαι δει τον προς την ευαγγελικήν επειγόμενον τελειότητα”. Εγώ δε προς τον λόγον εκπλαγείς στρέφω τους οφθαλμούς αθρόον προς την ιεράν όψιν εκείνην, ώστ’ αν ερέσθαι τι περί τούτου σαφέστερον... την όψιν ούτω δεδοξασμένην είδον και χαράς υπερβαλλούσης και λαμπρότητος έμπλεων, ως άρτι τότε της δεσποτικής μετασχούσαν εκείνης θεοπτίας τε και μεταμορφώσεως»[18].

Έτσι ο Φιλόθεος για τη συγγραφή του Βίου δεν εξαρτάται μόνο από τις πηγές που αναφέραμε, αλλ’ έχει και ο ίδιος τις δικές του εμπειρίες, που τις παραθέτει με ιδιαίτερη ικανοποίηση[19].

β) Η «μωρία» τον αγίου Σάββα.

Ο Σάββας κατά περιόδους προσποιήθηκε ότι ήταν «μωρός» και γι’ αυτό συγκαταλέγεται στην ομάδα των αγίων που ονομάζονται οι «διά Χριστόν Σαλοί». Το θέμα των αγίων αυτών είναι μεγάλο και περίπλοκο[20]. Εμείς εδώ θα

περιοριστούμε να διατυπώσουμε μερικές βασικές θέσεις σχετικά με τη «μωρία» του Σάββα, όπως την ερμηνεύει ο Φιλόθεος.

Καταρχήν πρέπει να παρατηρήσουμε ότι ο Φιλόθεος κατηγορηματικά ξεχωρίζει τον Σάββα από όλους σχεδόν τους «διά Χριστόν Σαλούς». Γι' αυτό δεν χρησιμοποιεί για τον Σάββα τους γνωστούς όρους «σαλότης» και «σαλός», αλλά τους παύλειους όρους «μωρία» και «μωρός». Η «μωρία» του Σάββα, τονίζει ο Φιλόθεος, ήταν συνετή και φιλοσοφημένη χωρίς σκανδαλιστικές και έντονα προκλητικές φάρσες ή συχνά φαινομενικά άσεμνες πράξεις, που χαρακτηριστικά απαντούν στους Βίους των γνωστών Σαλών. Ο Σάββας ήταν ειρηνικός, «ευσταθείας μεστός» και συμπεριφερόταν προς όλους με σοβαρότητα και χάρη[21].

Με ιδιαίτερη έμφαση τονίζεται στον Βίο του αγίου ο άρρητος σύνδεσμος της «μωρίας» με τη σιωπή. Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία και αποτελεί ένα νέο στοιχείο. Η «μωρία» των Σαλών συνήθως εκδηλωνόταν με παράδοξες και αμφιλεγόμενες πράξεις με κύριο στόχο να προσβάλουν τη συμβατική ηθική και το εκκλησιαστικό κατεστημένο, που είχε χάσει τη χαρισματική του διάσταση. Όπως ήταν επόμενο, τέτοιες πράξεις δημιουργούσαν βίαιες αντιδράσεις, θόρυβο, ταραχή και ισχυρό σκανδαλισμό σε αρκετούς πιστούς.

Αντίθετα η «ησυχαστική μωρία» του Σάββα δεν κατέφευγε σε τέτοιες προκλητικές ενέργειες ούτε επεδίωκε την οξύτητα. Έτσι η «μωρία» του αγίου φαινόταν στους πολλούς όχι σαν τρέλλα, αλλά μάλλον σαν μια ακίνδυνη ηλιθιότητα, σαν άνοια. Γι' αυτό, ενώ συχνά οι παράδοξες ενέργειες των Σαλών διασκέδαζαν ή σκανδάλιζαν τον κόσμο και τον έκαναν να γελάει ή να αγανακτεί, η συμπεριφορά του «μωρού» Σάββα κινούσε τον οίκτο και τη συμπάθεια για έναν δυστυχημένο άνθρωπο.

Αυτό το κατόρθωνε ο Σάββας, γιατί μπορούσε να συνδέει οργανικά τη «μωρία» με τη χαρισματική σιωπή. Πίστευε πως η «μωρία» χωρίς τη σιωπή αυτή είναι επικίνδυνη, επειδή καταλήγει σε πραγματική μωρία, ενώ αυτός που θέλησε να τη χρησιμοποιήσει για να εμπαίξει την κοσμική κενοδοξία, στο τέλος εμπαίζεται ο ίδιος[22]. Χωρίς λοιπόν τη σιωπή ο κίνδυνος γι' αυτούς που θέλουν να προσποιηθούν τον «διά Χριστόν μωρόν» είναι «μήπως εμπαίξουν τοις εχθροίς επιχειρήσαντες δήθεν, εις εμπαιγμόν έπειτα και χλεύην εαυτών καταλήξωσι... Νήφειν δ' ακριβώς... ούκ αν ποτε προσγένοιτο σιωπής δίχα τω μετιόντι ταυτηνί την οδόν»[23].

Φαίνεται πάντως ότι ο Φιλόθεος, όπως και άλλοι εκκλησιαστικοί συγγραφείς[24], διατηρούσε πολλές επιφυλάξεις για τους «διά Χριστόν Σαλούς», από τους οποίους με δυσκολία δέχεται «ένα που και δεύτερον μόγισ»[25], εννοώντας προφανώς τους

Σαλούς αγίους Συμεών και Ανδρέα. Για τον λόγο αυτόν υπογραμμίζει ότι είναι επικίνδυνο να προσπαθήσει κανείς να πετύχει την τελειότητα κάνοντας τον σαλό[26].

Για ποιόν όμως λόγο επιμένει ο Φιλόθεος τόσο πολύ στο θέμα αυτό και επισημαίνει τους κινδύνους που συνεπάγεται η διά Χριστόν μωρία και γιατί τόσο emphaticά θέλει να περιφρουρήσει τους πιστούς από ένα τέτοιο ενδεχόμενο; Μήπως στην εποχή του είχε σημειωθεί κάποια ανησυχητική εξάπλωση του φαινομένου αυτού; Η ανασφάλεια εξάλλου και το άγχος, που ήταν αναπόφευκτες εμπειρίες για τους υπηκόους μιας αυτοκρατορίας που κατέρρεε, και που επιτείνονταν από τις κοινωνικές, εκκλησιαστικές και πολιτικές αναστατώσεις, ενθάρρυναν άραγε μερικούς καιροσκόπους να παριστάνουν τους Σαλούς;

Όποιες πάντως και αν είναι οι απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά, το βέβαιο είναι ότι ο Φιλόθεος, όταν αναπτύσσει το θέμα της «μωρίας», ομολογεί πως ήθελε να εξυμνήσει τη δόξα του Σάββα. Γενικότερα όμως τονίζει ότι η προσποιητή μωρία α) δεν αποτελεί «νόμον πολιτείας αρίστης», β) αποπροσανατολίζει την προσοχή του ανθρώπου και γ) τον εμποδίζει να αντιληφθεί την πραγματική αρετή[27].

Οι βασικές λοιπόν διαφορές ανάμεσα στη «μωρία» του Σάββα και στη «μωρία» των κλασικών διά Χριστόν Σαλών μπορούν να συνοψισθούν στα εξής σημεία:

α) Η «μωρία» του Σάββα δεν εκδηλωνόταν με παραδοξότητες, προκλητικές πράξεις και αστεϊσμούς, αλλά κυρίως με τη σιωπή.

β) Ο Σάββας, δεν κατέφευγε στη «μωρία» συνεχώς, αλλά περιοδικά[28].

γ) Η «μωρία» του Σάββα δεν είχε σαν στόχο μόνο την ταπείνωσή του και τον εμπαιγμό της ανθρώπινης κενοδοξίας, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις —όπως στη λατινοκρατούμενη Κύπρο— είχε και ομολογιακό χαρακτήρα[29].

γ) Ο χρόνος της συγγραφής του Βίου.

Ο Βίος του αγίου Σάββα γράφηκε μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου 1341-1347[30]. Ο Φιλόθεος ήταν μητροπολίτης Ηρακλείας και στα εκκλησιαστικά πράγματα επικρατούσε σχετική ηρεμία, μολονότι ορισμένοι οπαδοί του Ακινδύνου θορυβούσαν ακόμη[31].

Ειδικότερα όταν ο Φιλόθεος αναφέρεται στην πολιτική κατάσταση κατά τον χρόνο της συγγραφής του Βίου, εξαίρει «την νύν ορωμένην της βασιλείας ομοφροσύνην»[32]. Ο Ιωάννης Στ' Καντακουζηνός συμβασιλεύει «μετά πολλής τίνος της ομοφροσύνης τω υιεί τε και βασιλεί» και όλοι απολαμβάνουν τα αγαθά

από «τας φίλας καταλλαγάς και την κοινήν ομοφροσύνην»[33].

Με την «ομοφροσύνην» αυτή υπονοείται το χρονικό διάστημα που συμβασίλεψαν ο Καντακουζηνός με τον γαμβρό του Ιωάννη Ε΄ Παλαιολόγο, δηλαδή από τις 8 Φεβρουάριου του 1347 μέχρι τον Απρίλιο του 1353 [34]. Στη χρονική αυτή περίοδο πρέπει καταρχήν να είχε γράψει ο Φιλόθεος τον Βίο του αγίου Σάββα.

Τον χρόνο όμως της συγγραφής του Βίου μπορούμε να τον προσδιορίσουμε με μεγαλύτερη ακρίβεια από την ανάλυση δύο εσωτερικών μαρτυριών:

α) Ο Σάββας σε ηλικία δεκαοκτώ ετών έφυγε από το πατρικό του σπίτι στη Θεσσαλονίκη για να μονάσει στο Άγιο Όρος[35], όπου ασκήτεψε επτά χρόνια[36]. Το 1308 από την αναστάτωση που προξένησαν οι επιδρομές των Καταλανών στη Μακεδονία και ειδικότερα στην περιοχή της Θεσσαλονίκης, αναχώρησε για τους αγίους Τόπους[37], όταν δηλαδή έγινε εικοσιπέντε χρόνων. Επομένως ο όσιος γεννήθηκε το $(1308-25=)$ 1283[38].

Τον Μάρτιο του 1342 δέχθηκε παρά τη θέλησή του να συμμετάσχει στην αγιορείτικη πρεσβεία για τον τερματισμό του εμφυλίου πολέμου 1341-1347, αφού προφήτεψε την αποτυχία της. Ο Φιλόθεος σχολιάζοντας το γεγονός σημειώνει ότι ο Σάββας «... ταύτα προ- ειπών μετ' ενιαυτόν έβδομον οίμαι που την ποθουμένην ειρήνην ιδών της τε βασιλείας και της ιεράς εκκλησίας και τας φιλτάτας καταλλαγάς, υπέρ ών και πολλάκις ηύξατο και τοίς φίλοις εν μυστηρίω προείπεν αύθις, αυτόθι μεταλλάττει μακαρίως τον βίον»[39], «ούπω της πρεσβυτικής επιβάς ηλικίας»[40].

Ο Σάββας λοιπόν κατά τους υπολογισμούς αυτούς πέθανε επτά περίπου χρόνια μετά την αναχώρηση της αγιορείτικης πρεσβείας για την Κωνσταντινούπολη, δηλαδή το $(1342+7=)$ 1349.

Ο Festugiere[41] δέχεται ως χρόνο θανάτου του οσίου το 1348, γιατί τοποθετεί τη σχετική με τον θάνατο του Σάββα προφητεία[42] το 1341. Από το κείμενο όμως του Βίου[43] φαίνεται ότι η προφητεία αυτή έγινε μάλλον λίγο πριν από την αναχώρηση της αγιορείτικης πρεσβείας από το Άγιον Όρος (23 Μαρτίου 1342) για την Κωνσταντινούπολη. Ο άγιος, σύμφωνα με τον υπολογισμό αυτό πέθανε το $(1341+7=)$ 1348.

Ίσως ο Festugiere στους υπολογισμούς για τον καθορισμό του έτους θανάτου του οσίου επηρεάστηκε από το «αυτόθι»[44], που δεν το κατανόησε σαν τοπικό, αλλά σαν χρονικό επίρρημα και γι' αυτό παρατηρεί[45]: «... il est dit aussi que Sabas a prophetise qu'il mourrait a ce moment- lameme(αυτόθι μεταλλάττει μακαρίως

τον βίον...»). Υπέρ των υπολογισμών του Festugiere συνηγορεί η πληροφορία ότι ο Σάββας μετά την αποτυχία της αγιορείτικης πρεσβείας και την επιστροφή της (Φθινόπωρο του 1342) στο Άγιο Όρος, εγκαταβίωσε στη μονή του Χριστού της Χώρας[46], όπου πέρασε τα τελευταία έξη χρόνια της ζωής του[47]. Άρα, σύμφωνα με τον υπολογισμό αυτόν, που είναι ίσως ασφαλέστερος, ο Σάββας πέθανε το (1342+6=) 1348 και κατά πάσαν πιθανότητα τον χειμώνα του έτους αυτού ή στις αρχές του 1349.

β) Στον Βίο ο Φιλόθεος εκφράζεται με πολλή απαισιοδοξία για τα προσωπικά του θέματα. Αντιμετωπίζει «την ποικίλη ταυτηνί του πολέμου δυναστείαν»[48], που είχε σαν συνέπεια να κάνει τη ζωή του «αηδή και κατώδυνον»[49]. Στη συνέχεια διαπιστώνει ότι από πρώτος έγινε «έσχατος» και ότι η μόνη ελπίδα που του απομένει είναι η βοήθεια του αγίου, που θα δώσει «την λύσιν ό,τι τάχος»[50] από το αδιέξοδο που ζει και την αβεβαιότητα που τον ταλαιπωρεί[51].

Νομίζουμε ότι τα χωρία αυτά απηχούν την έντονη πίκρα και απογοήτευση, που δοκίμασε ο Φιλόθεος σαν μητροπολίτης Ηρακλείας, από την αντίδραση που αντιμετώπισε εκεί, κυρίως από τους αξιωματούχους. Ο ίδιος περιγράφει με τα πιο μελανά χρώματα τις μεγάλες δυσκολίες που συνάντησε στην Ηράκλεια και εκθέτει τους λόγους που τον ανάγκαζαν να παραιτηθεί από τη θέση του. «Τούτοις τούνυ και τοίς πολλώ χείροσιν έτι καθ' υπερβολήν... δυσχεραίνων»[52], ο Φιλόθεος αποσύρθηκε σ' ένα δυσπρόσιτο μονύδριο κοντά στην Ηράκλεια και προετοίμαζε την οριστική του αποχώρηση. Στο μονύδριο αυτό είχε ασκητέψει και ο Σάββας πριν από την εγκαταβίωσή του στη μονή του Διομήδους στην Κωνσταντινούπολη.

Όσο έμεινε εκεί ο Φιλόθεος είχε τον χρόνο να συγγράψει ένα τόσο εκτενές έργο, όπως είναι ο Βίος αυτός. Εξάλλου ο έντονος πόθος που είχε από καιρό για τη συγγραφή του Βίου του Σάββα, θα ενισχυόταν από το γεγονός ότι ζούσε σ' έναν τόπο, όπου πριν απ' αυτόν είχε ασκητέψει ο άγιος.

Δεν πρέπει βέβαια να παραβλέψουμε και την ψυχολογική κατάσταση του Φιλοθέου στη φάση αυτή της ζωής του, που διακατεχόταν από πίκρα και αβεβαιότητα. Σε μια τέτοια κατάσταση ήταν πολύ φυσικό να αναπολούσε με νοσταλγία τις ευτυχέστερες μέρες, γεμάτες γαλήνη και πνευματική πληρότητα, που έζησε κοντά στον Σάββα στα πρώτα χρόνια της μοναχικής του ζωής. Ήταν εποχή που δεν είχε διοικητικές ευθύνες και μέριμνες, που αναπόφευκτα φθείρουν και εξουθενώνουν κάθε γνήσιο πνευματικό άνθρωπο.

Τον Απρίλιο του 1350 ο Φιλόθεος είχε αποφασίσει οριστικά να εγκαταλείψει τη μητρόπολή του και να καταφύγει στην Κωνσταντινούπολη. Την απόφασή του αυτή την πραγματοποίησε τη διακαινήσιμο εβδομάδα του Πάσχα του 1350[53]. Λίγο

αργότερα, στις 23 Οκτωβρίου του 1351, έγινε η άλωση της Ηρακλείας από τους Γενουάτες[54].

Με βάση τις παρατηρήσεις αυτές δεχόμαστε καταρχήν πως ο Βίος του Σάββα γράφηκε στο χρονικό διάστημα από τον χρόνο θανάτου του αγίου μέχρι την αποχώρηση του Φιλοθέου από την έδρα του πριν από την άλωση της Ηρακλείας, δηλαδή από το δεύτερο εξάμηνο του 1349 μέχρι το Πάσχα του 1350.

Στον Βίο όμως υπάρχουν ορισμένες ενδείξεις, που μας επιτρέπουν να διατυπώσουμε υποθέσεις σχετικά με τον τόπο, τον ακριβέστερο χρόνο και τα περιστατικά που συσχετίζονταν με την εκφώνηση του αγιολογικού αυτού έργου. Τέτοιες ενδείξεις είναι οι ακόλουθες.

α) Ο Βίος του Σάββα έχει ένα επίσημο, πανηγυρικό και θριαμβευτικό χαρακτήρα. Ο ταπεινός άγιος δεν διαλέγεται μόνο με τους άσημους, αλλά και με βασιλείς, άρχοντες, πατριάρχες, που τον τιμούν και επιζητούν τη συμβουλή του. Ιδιαίτερα όμως προβάλλεται η προσωπικότητα και το έργο του Ιωάννη Στ' Καντακουζηνού και η στενή του σχέση με τον άγιο[55]. Τονίζεται επίσης η συμβολή του Καντακουζηνού στον θρίαμβο της Ορθοδοξίας και στην καταδίκη των αντιπαλαμιτών[56]. Τέλος υπάρχει διάχυτη στον Βίο μια αίσθηση αισιοδοξίας για την καλή έκβαση των πολιτικών και εκκλησιαστικών πραγμάτων και εξαίρεται το αγαθό της ειρήνης[57].

β) Στον Βίο υπάρχει μια έντονη απέχθεια και καταδίκη για τη στάση των Ζηλωτών στη Θεσσαλονίκη, οι οποίοι περιγράφονται με τα μελανότερα χρώματα, ιδιαίτερα μάλιστα ο αρχηγός τους Ανδρέας Παλαιολόγος[58]. Ο Σάββας παρουσιάζεται πολλές φορές να εκφράζει τον αποτροπιασμό του για τα εγκλήματά τους. Γενικά ο Βίος παρουσιάζει τους Ζηλωτές ως «κακίστους και δύσνους παντάπασι τη εκ Θεού βασιλεία και Θεού μεν και της αυτού εκκλησίας προφανώς αλιτηρίου και αποστάτας, μιαρούς δε τινας και φθόρους και κοινούς ολετήρας του ανθρωπίου γένους..., οίτινες επί κακίστου προσρήματι ζήλου τυραννίδα σφίσιν αυτοίς περιποιησάμενοι κακούργως φόνων αισχίστων και αλλοκότων τινών αιμάτων ου Θεσσαλονίκη μόνον, αλλά και πάσαν σχεδόν την υπό Ρωμαίους ενέπλησαν»[59].

γ) Υπάρχει μια εκτενής εξύμνηση της Θεσσαλονίκης, της γενέτειρας του αγίου. Στην εξύμνηση αυτή αντιπαρατίθενται η ευτυχία και η ζηλευτή κατάσταση της πόλης με τη θλιβερή κατάσταση που δημιουργήθηκε από τη στάση των Ζηλωτών[60]. Για τα δεινά της πόλης ο Σάββας εκδηλώνει έντονο ενδιαφέρον, αλλά και οι Θεσσαλονικείς με κάθε τρόπο δείχνουν την αγάπη και το σεβασμό τους γι' αυτόν[61].

Από τις ενδείξεις αυτές διαπιστώνουμε καταρχήν ένα αυξημένο ενδιαφέρον για τη Θεσσαλονίκη και τα προβλήματά της, που θα επέτρεπε να υποθέσουμε ότι ο Βίος αυτός έπρεπε να είχε εκφωνηθεί στη Θεσσαλονίκη. Εξάλλου στο χωρίο του Βίου 28, στίχ. 22 έ.[62] φαίνεται ότι από τους δύο τόπους, όπου ήταν δυνατό να εκφωνήθηκε ο Βίος, δηλαδή η Θεσσαλονίκη και ο Άθως, όλες οι ενδείξεις συγκλίνουν υπέρ της Θεσσαλονίκης.

Εφόσον ο Βίος γράφηκε στην Ηράκλεια από το δεύτερο εξάμηνο του 1349 μέχρι το Πάσχα του 1350 και εκφωνήθηκε στη Θεσσαλονίκη, τότε θα πρέπει να αναζητήσουμε μια επίσημη πανηγυρική εκδήλωση, που έγινε στην πόλη αυτή κατά το χρονικό αυτό διάστημα. Η εκδήλωση αυτή σύμφωνα με τις ενδείξεις που προαναφέραμε θα προϋπόθετε την παρουσία μελών της βασιλικής οικογενείας ή εκπροσώπων του Ιωάννη Στ΄ Καντακουζηνού, εορτασμούς για την πρόσφατη συντριβή της στάσης των Ζηλωτών και τέλος μια ικανοποίηση από την επικράτηση της ορθόδοξης διδασκαλίας του Γρηγορίου Παλαμά και την καταδίκη του Ακινδύνου[63].

Απ' όσα γνωρίζουμε μια τέτοια πανηγυρική εκδήλωση στη Θεσσαλονίκη κατά την περίοδο αυτή ήταν η ενθρόνιση του Γρηγορίου Παλαμά στον μητροπολιτικό θρόνο της πόλης[64], που συνέπεσε με την καταστολή της στάσης των Ζηλωτών από τον Καντακουζηνό κατά το τέλος του 1350[65].

Φαίνεται λοιπόν ότι ο Παλαμάς συνοδευόταν και από τον Θεσσαλονικέα Φιλόθεο, όταν έφθασε στη Θεσσαλονίκη για να αναλάβει επίσημα τα ποιμαντικά του καθήκοντα μετά την υποταγή των Ζηλωτών από τον Καντακουζηνό[66]. Με την ευκαιρία αυτή είναι πιθανόν ότι ο Φιλόθεος εκφώνησε τον Βίο του Σάββα, που απηχεί την κατάσταση στην πόλη κατά την εποχή της ενθρόνισης του Παλαμά και εκφράζει τις θέσεις του συγγραφέα για τον Καντακουζηνό και τον ησυχασμό.

Πηγή: vatopedi.gr

Συνεχίζεται...